

Sygn. akt V CSK 21/12

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 grudnia 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Marian Kocon (przewodniczący)
SSN Dariusz Dończyk (sprawozdawca)
SSN Bogumiła Ustjanicz

w sprawie z powództwa B. F.
przeciwko O. M. i S. W.-M.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 13 grudnia 2012 r.,
skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 13 lipca 2011 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy, wyrokiem z dnia 24 lutego 2011 r., utrzymał w mocy swój wyrok zaoczny z dnia 20 listopada 2008 r., którym zasądzone od pozwanych O. M. i S. W.-M. solidarnie na rzecz powoda B. F. 100.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 19 października 2007 r.

Ustalił, że między pozwanymi, pozostającymi w związku małżeńskim, a K. F. została zawarta w 2007 r. umowa zlecenia, na mocy której K.F. zobowiązał się do wykonania czynności formalnych pozwalających na uzyskanie przez pozwanych kredytu na zakup nieruchomości położonej w W. i na modernizację tej nieruchomości. Strony umówiły się, że należne K. F. wynagrodzenie w wysokości 6% od kwoty udzielonego kredytu zostanie mu wypłacone przez pozwanych po otrzymaniu kredytu. Pozwani uzyskali kredyt w wysokości 2.100.000 zł, ale kredyt ten został częściowo przelany na konto sprzedającego nieruchomość, a reszta miała być wypłacana wraz z przedstawianiem faktur za modernizację nieruchomości. Pozwani nie uzyskali tym samym gotówki umożliwiającej im spełnienie zobowiązania wypłaty wynagrodzenia K. F. K. F. zaproponował zatem pozwanym zakup od niego działki pod P., przy czym na zakup tej nieruchomości ponownie miał zostać udzielony kredyt, a zawyżenie ceny sprzedaży nieruchomości sprawić miało, że wynagrodzenie w wysokości 126.000 zł zostanie K. F. wypłacone wraz z wypłatą przez kredytujący bank ceny sprzedaży nieruchomości. Jako zabezpieczenie należności przypadającej K. F. pozwani wręczyli mu w dniu 22 września 2007 r. weksel *in blanco* uzgadniając, że zostanie on zwrócony pozwanym, gdy bank przeleje pieniądze na rzecz K. F. tytułem zapłaty ceny za nieruchomość. W dniu 14 września 2007 r. pozwani zawarli umowę sprzedaży, a w dniu 12 października 2007 r. umowę przeniesienia własności nieruchomości w S. za cenę 340.000 zł. Transakcja ta została zawarta między pozwanymi jako nabywcami, a M. K. J. z domu F., która była właścicielką sprzedawanej nieruchomości. W imieniu sprzedającej umowę z pozwanymi zawierał jej ojciec A. F. - brat K. F.

Powód prowadzi działalność gospodarczą pod firmą E., a pełnomocnikiem tej firmy jest K. F. - ojciec powoda. W lutym 2008 r. K. F., jako pełnomocnik B. F., powiadomił pozwanych, że B. F. jest posiadaczem weksla własnego bez protestu wystawionego przez pozwanych w dniu 22 września 2007 r. z terminem płatności na 18 października 2007 r. na kwotę 100.000 zł i wezwał pozwanych do zapłaty tej kwoty. Pozwani nie zapłacili należności z weksla, zawiadomili natomiast prokuraturę o podejrzeniu popełnienia przestępstwa przez K. F. i B. F. polegającego na wypełnieniu weksla *in blanco* na kwotę 100.000 zł i puszczeniu go do obrotu pomimo braku podstaw ku temu.

Wobec bezsporności faktów istnienia zobowiązania pozwanych do zapłaty K. F. wynagrodzenia w wysokości 126.000 zł i zabezpieczenia wykonania tego zobowiązania wystawionym przez pozwanych wekslem *in blanco*, spór sprowadzał się do oceny zarzutu pozwanych, czy dokonali oni zapłaty należności przysługującej K. F. Sąd Okręgowy uznał, że pozwani nie wykazali, iż ich zobowiązanie zostało spełnione. W szczególności pozwani nie udowodnili, że spełnienie zobowiązania wobec K. F. nastąpiło poprzez zakup od niego nieruchomości pod P., gdyż pozwani nie kupili od K. F. żadnej nieruchomości. Pozwani kupili nieruchomość od M. K. J. za ustaloną w akcie notarialnym cenę i w dokumencie tym nie ma jakiegokolwiek informacji, aby sprzedająca nieruchomość M. J. z uzyskanej ceny sprzedaży przekazywała K. F. kwotę 126.000 zł tytułem zapłaty zobowiązania pozwanych. W konsekwencji, skoro pozwani nie udowodnili, aby ich zobowiązanie wekslowe wygasło na skutek spełnienia przez nich świadczenia, do zabezpieczenia którego weksel *in blanco* został wystawiony, a żadnych zarzutów co do ważności weksla pozwani nie złożyli, Sąd Okręgowy utrzymał w mocy na podstawie art. 347 k.p.c. wydany w sprawie wyrok zaoczny.

Na skutek apelacji wniesionych przez pozwanych Sąd Apelacyjny, wyrokiem z dnia 13 lipca 2011 r., zmienił wyrok Sądu Okręgowego w ten sposób, że uchylił wyrok zaoczny tego Sądu z dnia 20 listopada 2008 r. i oddalił powództwo.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, pozwani mogli podnieść w postępowaniu zarzuty ze stosunku podstawowego. Pozwani podnieśli, że powód, będąc synem K. F., któremu weksel został wręczony przez pozwanych i który został wpisany na

weksłu jako remitent, powinien i mógł wiedzieć o warunkach, które upoważniały posiadacza weksła do jego wypełnienia. Tym bardziej, że K. F. jest pełnomocnikiem powoda w prowadzonej przez niego działalności gospodarczej, a weksel został indosowany na rzecz powoda ze wskazaniem prowadzonej przez niego działalności gospodarczej, nadto wezwanie do zapłaty sumy wekslowej zostało skierowane do pozwanych przez K. F. jako pełnomocnika B. F. Skoro powód, reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika, nie wypełnił spoczywających na nim powinności z art. 210 § 2 k.p.c., to musi ponieść prawne konsekwencje, wynikające z art. 230 k.p.c., zgodnie z którym sąd może uznać za przyznane fakty, co do których nie wypowiedziała się strona przeciwna. Z tych względów pozwani nie byli obciążeni ciężarem dowodu faktu, że powód, na rzecz którego K. F. indosował weksel niezupełny w chwili wystawienia, miał świadomość tego, że pozwani wręczyli powodowi weksel *in blanco* na zabezpieczenie obowiązku zapłaty na rzecz K. F. wynagrodzenia w wysokości 126.000 zł. Stosunek bliskiego pokrewieństwa między powodem i K. F. oraz więź wynikająca z udzielonego przez powoda K. F. pełnomocnictwa do prowadzenia firmy powoda dodatkowo uzasadnia uznanie, że powód mógł z łatwością dowiedzieć się o treści upoważnienia K. F. do wypełnienia weksła. Powód był w stanie również ustalić, czy weksel został wypełniony zgodnie z porozumieniem.

Jakkolwiek słusznie przyjął Sąd Okręgowy, że pozwani nie wykazali, że zawarli umowę z K. F., na mocy której nabyli od niego nieruchomości w Sypniewie, to jednocześnie zgromadzony w sprawie materiał dowodowy uzasadnia uznanie, że transakcja nabycia przez pozwanych nieruchomości w S. została zainicjowana przez K. F., a jedynym jej celem było uzyskanie kredytu, dzięki któremu pozwani mogliby zapłacić umówione wynagrodzenie K. F. Pozwani przystali na proponowaną cenę sprzedaży, która celowo została przez strony zawyżona w stosunku do wartości rynkowej, by K. F. mógł z ceny nieruchomości potrącić swoją należność przypadającą od pozwanych, której płatność zabezpieczyli oni wekslem *in blanco*. Pozwani nabyli nieruchomości w S. za zawyżoną cenę, zgodnie z warunkami transakcji przygotowanymi przez K. F. w przekonaniu, że z dokonanego przez bank przelewu na konto właściciela nieruchomości K. F. uzyska spłatę należności przypadającej od pozwanych.

Poprzez nabycie nieruchomości w S. wskazanej przez K. F. na warunkach przez niego opracowanych doszło do zwolnienia pozwanych z długu w postaci obowiązku zapłaty K. F. kwoty 126.000 zł. Tym samym brak było podstaw do wypełnienia weksla zabezpieczającego wykonanie tego zobowiązania, skoro pozwani spełnili warunki porozumienia z K. F. odnośnie do sposobu zapłaty na jego rzecz umówionego wcześniej wynagrodzenia. Wobec wypełnienia weksla *in blanco* niezgodnie z porozumieniem pozwani nie stali się zobowiązani wekslowo.

Z tych względów Sąd Apelacyjny zaskarżony wyrok na mocy art. 386 § 1 k.p.c. zmienił, uchylając, zgodnie z art. 347 k.p.c., wyrok zaoczny i oddalając powództwo.

Od wyroku Sądu Apelacyjnego skargę kasacyjną wniósł powód, który zaskarżył go w całości. W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej zarzucił naruszenie:

- art. 10 rozporządzenia Prezydenta z dnia 28 kwietnia 1936 r. Prawo wekslowe poprzez jego błędną interpretację, a w konsekwencji również błędne zastosowanie polegające na przyjęciu, że powód nabył weksel w złej wierze albo przy nabyciu dopuścił się rażącego niedbalstwa, w związku z czym istniały podstawy do uznania zarzutów pozwanych dotyczących stosunku podstawowego;
- art. 6 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że wobec błędnego ustalenia Sądu na temat braku wypowiedzi powoda co do okoliczności faktycznych, pozwani byli zobowiązani do udowadniania okoliczności związanych z wypełnieniem weksla i nabyciem go przez powoda;
- art. 508 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że pozwani zostali zwolnieni z długu przez K. F.;
- art. 392 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że pozwani zawarli porozumienie z M. J., na mocy którego część kwoty uzyskanej przez M. J. z tytułu sprzedaży nieruchomości, miałyby zostać przelana na konto K. F. tytułem jego rozliczeń z pozwanymi wskutek czego pozwani mieliby zostać zwolnieniu z długu wobec K. F.

W ramach drugiej podstawy kasacyjnej zarzucili naruszenie:

- art. 210 § 2 k.p.c. w zw. z art. 230 k.p.c. poprzez ich błędne zastosowanie polegające na uznaniu, że powód nie wypowiedział się co do twierdzeń strony pozwanej dotyczących okoliczności nabycia przez niego wypełnionego weksla, podczas gdy m.in. w piśmie procesowym z dnia 18 września 2009 r., powód zaprzeczył jakoby przy nabyciu weksla miał działać na szkodę pozwanych;
- art. 328 § 2 *in fine* w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. polegające na niewskazaniu podstawy prawnej orzeczenia, w oparciu o którą pozwani mieliby zostać rzekomo zwolnieni z długu wobec K. F., co powodowałoby upadek podstawy do wypełnienia przez K. F. weksla *in blanco* wystawionego przez pozwanych.

Powód wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Według art. 10 prawa wekslowego, jeżeli weksel niezupełny w chwili wystawienia, uzupełniony został niezgodnie z zawartym porozumieniem, nie można wobec posiadacza zastrzegać się zarzutem, że nie zastosowano się do tego porozumienia, chyba że posiadacz nabył weksel w złej wierze albo przy nabyciu dopuścił się rażącego niedbalstwa. Przepis ten ma zastosowanie do sytuacji, gdy przedmiotem nabycia był już weksel wypełniony i przeniesiony na inną osobę w drodze indosu (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 5 lutego 1998 r., III CKN 342/97, OSNC 1998, nr 9, poz. 141, z dnia 21 września 2006 r., I CSK 130/06, OSNC 2007, nr 6, poz. 93, z dnia 23 października 2008 r., V CSK 71/08 Lex nr 485921), co ma związek z funkcją tego przepisu. Służy on ochronie dłużników wekslowych, ale jednocześnie bezpieczeństwu obrotu wekslowego, gdyż nabywca tego weksla powinien być chroniony przed zarzutami wypełnienia weksla niezgodnie z porozumieniem z uwagi na to, że istotne znaczenie ma dla niego treść weksla, a nie treść porozumienia łączącego dłużnika wekslowego i odbiorcę weksla, który jest jego zbywcą (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 października 2008 r., V CSK 71/08). Wobec posiadacza tak nabytego weksla nie

można w zasadzie zastrzegać się zarzutem, że nie zastosowano się do porozumienia, a posiadacz nie ma co do zasady obowiązku sprawdzenia u osoby podpisanej na wekslu prawidłowości treści weksla. Od tej zasady są dwa wyjątki przewidziane w art. 10 prawa wekslowego. Pierwszy, dotyczy sytuacji, gdy posiadacz weksla nabył go w złej wierze, tj. gdy w chwili jego nabycia wiedział, że weksel został uzupełniony w sposób niezgodny z porozumieniem na niekorzyść osoby, która weksel podpisała. Drugi, dotyczy sytuacji, gdy nabywca weksla wprawdzie nie wiedział o tym, że weksel został uzupełniony niezgodnie z porozumieniem, ale mógłby się o tym łatwo dowiedzieć w danych okolicznościach, gdyby dołożył należytej staranności (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 2006 r., V CSK 29/05, Lex nr 490440, uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 2009 r., I CSK 297/08, OSNC-ZD 2009, nr 3, poz. 86). Skutkiem tego przepisu na płaszczyźnie procesowej jest to, że dłużnika wekslowego (zgodnie z art. 6 k.c.) obciąża ciężar udowodnienia okoliczności uzasadniających zastosowanie art. 10 Prawa wekslowego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 października 2008 r., V CSK 71/08).

W skardze kasacyjnej trafnie podniesiono, że Sąd Apelacyjny błędnie przyjął, iż wskutek naruszenia przez powoda obowiązku procesowego wynikającego z art. 210 § 2 k.p.c. zachodziła podstawa do zastosowania w sprawie art. 230 k.p.c., tj. uznania za przyznanych przez powoda faktów podnoszonych przez pozwanych w sprzeciwach wniesionych od wyroku zaocznego, a w następstwie tego przyjęcia również, iż pozwani nie byli obciążeni ciężarem dowodu, iż powód, na rzecz którego K. F. indosował weksel niepełny w chwili wystawienia, miał świadomość tego, że pozwani wręczyli powodowi weksel *in blanco* na zabezpieczenie obowiązku zapłaty na rzecz K. F. wynagrodzenia w wysokości 126.000 zł. Powód, jak zasadnie podniesiono w skardze kasacyjnej, w piśmie procesowym z dnia 18 września 2009 r. (k. 139) odniósł się do twierdzeń pozwanych dotyczących okoliczności nabycia przez niego weksla, zaprzeczając im i powołał się na ochronę wynikającą z art. 10 prawa wekslowego. Niezależnie od powyższego rozumowanie Sądu drugiej instancji było wadliwe w zakresie, w którym Sąd ten przyjął, że niewypowiedzenie się przez powoda, co do określonych faktów

podniesionych przez pozwanych zmieniało ciężar dowodu w sprawie. Taka postawa strony powodowej - pomijając, że jak wskazano wyżej nie miała miejsca - mogła co najwyżej wpłynąć na treść ustaleń Sądu faktów istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, nie mogła natomiast zmieniać ciężaru dowodu (art. 6 k.c.) przesłanek wymienionych w art. 10 prawa wekslowego, mających znaczenie dla oceny zasadności zarzutu pozwanych. Wskazane wyżej uchybienie procesowe Sądu Apelacyjnego miało istotny wpływ na wynik sprawy, gdyż w jego następstwie Sąd Apelacyjny przyjął, naruszając art. 6 k.c. w zw. z art. 10 prawa wekslowego, że pozwani nie byli obciążeni ciężarem dowodu jednego z faktów istotnych dla oceny, czy zachodziły przesłanki udzielenia ochrony pozwanym na podstawie art. 10 prawa wekslowego. Z tej przyczyny nie można odeprzeć także zarzutu naruszenia wymienionego wyżej przepisu.

W razie zaistnienia przesłanek przewidzianych w art. 10 pr. wekslowego, istnieje możliwość podniesienia wobec nabywcy weksla zarzutu dotyczącego wypełnienia weksla *in blanco* niezgodnie z treścią zawartego porozumienia dotyczącego warunków jego wypełnienia. Weryfikacja tego zarzutu następuje poprzez zbadanie tzw. stosunku podstawowego łączącego wystawcę weksla z jego odbiorcą, z którego wynika (lub nie) określone roszczenie inkorporowane w treści wypełnionego weksla. Sąd Apelacyjny, odnosząc się do stosunku podstawowego łączącego pozwanych z K. F. przyjął, iż pozwani wywiązali się z obowiązku spełnienia wobec niego zobowiązania w postaci zapłaty wynagrodzenia z tytułu umowy zlecenia, które to zobowiązanie zabezpieczone było wekslem niezupełnym. Trafnie jednak zarzucono w skardze kasacyjnej, że w tej części uzasadnienie zaskarżonego wyroku zostało sporządzone z naruszeniem art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. w stopniu uniemożliwiającym dokonanie kontroli kasacyjnej zasadności stanowiska Sądu drugiej instancji, który przyjął, że pozwani wykonali swoje zobowiązanie wobec K. F. Przyjmując taki stan rzeczy Sąd Apelacyjny nie dokonał jednoznacznych ustaleń dotyczących porozumienia łączącego K. F. i pozwanych dotyczącego sposobu spełnienia przez nich swojego zobowiązania wobec ich wierzyciela, a w konsekwencji oparł się na wykluczających się wzajemnie konstrukcjach prawnych (zapłaty, umorzenia wierzytelności przez potrącenie, zwolnienia z długu oraz konstrukcji umowy z udziałem osoby trzeciej)

prowadzących do umorzenia zobowiązania dłużnika względem wierzyciela. I tak, w jednym miejscu uzasadnienia Sąd Apelacyjny przyjmuje, iż celem nabycia przez pozwanych nieruchomości miało być uzyskanie kredytu, dzięki któremu pozwani mogliby zapłacić umówione wynagrodzenie. W takim przypadku oznaczałoby to, iż pozwani zamierzali uzyskać odpowiednio wysokie środki pieniężne z kredytu, które pozwalałyby im spełnić świadczenie (zapłaty wynagrodzenia na rzecz K. F.) gotówką lub w innej formie (np. przelewem). W innym miejscu uzasadnienia, wbrew jednak temu stanowisku, Sąd Apelacyjny przyjmuje, iż „pozwani przystali także na proponowaną cenę sprzedaży, która celowo została przez strony zawyżona w stosunku do wartości rynkowej, by K. F. mógł z ceny nieruchomości potrącić swą wierzytelność przypadającą od pozwanych (...)”. Konstrukcja potrącenia zakłada jednak, że obie strony mają wobec siebie jednorodnjawne wierzytelności, które stają się przedmiotem potrącenia (art. 498 k.c.). Tymczasem w sprawie ustalono, że K. F. miał wierzytelność pieniężną wobec pozwanych, jednak nie ustalono, aby pozwani posiadali wierzytelność pieniężną wobec K. F., która mogła być przedmiotem potrącenia. Na podstawie umowy sprzedaży nieruchomości pozwani, jako kupujący, byli zobowiązani do zapłaty uzgodnionej ceny na rzecz sprzedawcy nieruchomości (M. K. J.). Sąd Apelacyjny przyjmuje dalej, że pozwani nabyli nieruchomość za zawyżoną cenę w przekonaniu, że z dokonanego przez bank przelewu na konto właściciela nieruchomości K. F. uzyska spłatę należności przypadającej od pozwanych. Ponieważ jednak środki pieniężne otrzymała od pozwanych M. K. J., do umorzenia długu pozwanych względem K. F. mogłoby dojść wówczas, gdyby M. K. J. zobowiązała się względem pozwanych, że zwolni ich z długu wobec K. F. (umowa, o której mowa w art. 392 k.c.) i zobowiązanie to wykonała względnie gdyby pomiędzy pozwanymi i K. F. zostało zawarte porozumienie, na podstawie którego świadczenie, które przypadało K. F. od pozwanych miało zostać spełnione na rzecz osoby trzeciej – M. K. J. (umowa, o której mowa w art. 393 k.c.). Sąd Apelacyjny uznaje jednak w dalszej części uzasadnienia, że na warunkach opracowanych przez K. F. doszło do zwolnienia pozwanych z długu w postaci obowiązku zapłaty K. F. kwoty 126.000 zł.

Z przedstawionych wyżej ustaleń i ocen Sądu drugiej instancji nie wynika więc ani treść porozumienia zawartego pomiędzy pozwanymi i K. F. dotycząca

sposobu spełnienia przez pozwanych świadczenia pieniężnego, ani sposób spełnienia przez nich tego świadczenia, co nie pozwala także na odparcie podniesionych w skardze kasacyjnej zarzutów naruszenia prawa materialnego - art. 508 i art. 392 k.c. Odnośnie do zarzutu naruszenia art. 508 k.c. dodatkowo należy podnieść, że istota tej umowy polega na tym, iż ostatecznie nie dochodzi do zaspokojenia interesu wierzyciela, który zwalnia dłużnika, za jego zgodą, z długu. Zastosowanie tej konstrukcji w sprawie jest sprzeczne z twierdzeniami samych pozwanych, którzy nie podnieśli zarzutu zwolnienia ich z długu, lecz zarzut spełnienia świadczenia, co wyklucza zastosowanie w sprawie art. 508 k.c.

Z tych względów na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 w zw. z art. 398²¹ k.p.c. orzeczono, jak w sentencji.

jw